

HEADLINES
RADIO SHOW
TACKLING FASCINATING MODERN
CONTROVERSIES FROM
A HALACHIC PERSPECTIVE
with
DOVID LICHTENSTEIN

Non-Jews

Shiur# 476 | July 27th 2024

ודעת

פרשת פנחס

טעם

קלח

כי צררים הם לכם בנכליהם (כה, יח).

הנה אף כי במלחמת שבעה עממין נצטוו ישראל לקרא להם לשלום, ורק אם לא ישלימו לישראל נצא עליהם למלחמה, ובמלחמת מדין חייבים להלחם עמם בלא לדרוש אליהם לשלום, "צרור את המדינים והכיתם אותם", והטעם לזה כי צוררים הם לישראל "בנכליהם", והיינו שמעמידים פני אוהבים לאכול ולשתות עם ישראל, ומתחברין עמהם בדברי שלום ורעות, ורעה בלבבם, אשר על כן לא נפתח עמם בדברי שלום, ולא נתפתה בחלקת לשונם, אלא עלינו לצוררם ולהכותם.

ומפורשים הדברים במד"ר כאן שהזהירה תורה להלחם עמם בלא לקרא להם לשלום, והוא כמש"נ, שקשה ידידותם של המדינים ושלומם לישראל יותר משל שבעה עממין, אף כי מקולקלים שבאומות הם, כי אינם עושים בסתר מעשיהם, ובגלוי מעיזים הם פניהם נגדנו, וע"כ אם ישלימו עמנו רשאים אנו לקיימם, כי בהיות לבם כפיהם נשכיל למצא הדרך להשמר מפניהם (והנה במדרש כאן נמצא דבר חידוש שגם איסור השחתת עצי פרי שנאסר במלחמה, הותר במלחמת מדין, ודבר זה צריך תלמוד, כי איסור זה לכאורה אינו תלוי במעשיהם של בני אדם).

כרזה נרבינו עם, ר"ל הנדיבים והעשירים אשר כל העסק שלהם במשא ומתן המה יקנו את התורה במחיר כספם, וכ"ל כרזה הוא לשון קנין כמו בקבר אשר כריתו לי, וביאר עוד הפסוק ואמר כי אלו ואלו חלקם בתורה, אלו במחוקק שהם יחוקקו חוקי התורה, ואלו במשענתם במה שהמה תמכין דאורייתא:

פרשת בלק

שניהם עשו הדבר הזה יורה או שהאחד פועל ואחד נפעל או שאינם שוים בלב אחד, והנה כאן מתחלה אמר לו השרית לא תלך עמהם, עמהם דייקא, כי כוונתם היה שילך ויקלל את העם לכן הזהירו שלא ילך בכונה זו לקללם, לא תאור את העם כי ברוך הוא, ואור כך כשהתאמץ בלעם לילך או נתן לו רשות לילך אתם, אתם דייקא, כמ"ש קום לך אתם, ר"ל שכבר אמרתי לך שלא תלך בבחינת עמהם, בכונה לקללם, רק לך אתם שלא יהיה לכן דומה ללכם, ובאם היה בלעם עושה כן לא היה חרה עליו כלל, אך בלעם מחמת רשעו לא עשה כן רק וילך עם שרי מאב, עם דייקא וכמו שפירש"י ר"ל לכו כלבם שוהו כי חשב לקלל, לכן ויחר אף ה' כי עבר על מצותיו, והנה אח"כ אמר לו המלאך לך עם האנשים, והוא כמו שפירש"י ר"ל בדרך שאדם רוצה לילך מליכין אותו, כי חלקך עמהם וסופך ליאבד מן העולם, מדה כנגד מדה כמו שהוא רצה להיות בשיווי עמהם כן יהיה העונש בשיווי עמהם:

(טו) ויעני בלעם ויאמר ונ' לא אוכל לעבוד את פי ה' אלקי לעשות קמנה או נחלה, ויש לדקדק דהא אם קמנה לא

(לג) בפסוק ויאמר אליקים אל בלעם לא תלך עמהם לא תאור את העם כי ברוך הוא, והנה אח"כ כתיב ויאמר לו אם לקרוא לך בא האנשים קום לך אתם ונ', ואח"כ כתיב וילך עם שרי מאב ויחר אף ה' כי הולך הוא ונ', ומקשים כל המפרשים כיון שאמר מתחילה לא תלך עמהם איך נתן לו אח"כ רשות לילך ההוא אמר ויתנחם, גם קשה מאד כיון שנתן לו רשות בפה מלא שילך איך אמאי חרה לו, אמנם יבואר כי יש חילוק בין תיבת עם או עמו או ובין תיבת את או אתו, כי תיבת עם יורה השיווי בדבר ההוא דקמיידי ופעולת שניהם על טוניה אחת ממש, וכל דבר ששניהם עושים זה הדבר על כוונה ורצון אחד וגם אין אחד נפעל מתבירו שייך לשון עם, אך תיבות את או אתו יורה שהגם שהם עושים זה הדבר ביחד אך לא על כוונה אחת ולכם אינם שוים (*), שכל אחד יש לו כוונה אחרת בדבר ההוא, או כשאפילו שניהם עושים על כוונה אחת אך שהאחד פועל והשני נפעל או שייך לשון את או אתו וכמו שירה תיבת את ברוב פעמים שירה על הנפעל, כמו ויעקב את יצחק בנו וכהנה דבות, ולכן אפילו כשבא על הצירוף כי

הרבי מקוצק | שער שלישי

על הפסוק "אפס קצהו תראה וכולו לא תראה" (במדבר כג, יג) הוא התבטא: ביהודי פרטי אפשר לראות חסרונות, אבל בכלל ישראל "כולו" לא תראה, כ"כלל" אין בו שום פגם²⁴.

רמב"ם הלכות מלכים פרק י הלכה יב

שני עכו"ם שבאו לפניך לדון בדיני ישראל, ורצו שניהן לדון דין תורה דנין, האחד רוצה והאחד אינו רוצה אין כופין אותו לדון אלא בדיניהן, היה ישראל ועכו"ם אם יש זכות לישראל בדיניהן דנין לו בדיניהם, ואומרים לו כך דיניכם, ואם יש זכות לישראל בדיניהן דנין לו דין תורה ואומרים לו כך דינינו, ויראה לי שאין עושין כן לגר תושב אלא לעולם דנין לו בדיניהם, וכן יראה לי שנוהגין עם גרי תושב בדרך ארץ וגמילות חסדים כישאל, שהרי אנו מצווין להחיותן שנאמר לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה, וזה שאמרו חכמים אין כופלין להן שלום בעכו"ם לא בגר תושב, אפילו העכו"ם צוו חכמים לבקר חוליהם, ולקבור מתיהם עם מתי ישראל, ולפרנס עניהם בכלל עניי ישראל, מפני דרכי שלום, הרי נאמר טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו, ונאמר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

העמק דבר פרשת בלק פרק כג פסוק ט

ומגבעות אשורנו. גדולי ישראל נמשלים לגובה ההר, ואמר כי מגבעות מביט עליו לגבהו, והכונה שהמה למעלה מהליכות הטבע, כדאיתא בסנהדרין פרק ד' מיתות [ס"ז ב'] דר' חנינא לא חש לכישוף, והקשו הא נקרא כשפים משום שמכחישים פמליא של מעלה, והשיב הגמרא שאני ר' חנינא דנפישא זכותיה, פירוש דפמליא של מעלה אינו אלא שבעה כוכבי לכת והמזלות, והכשפים גבוה מהם, אבל ר' חנינא שהוא למעלה מן הטבע כחו חזק וגבוה עוד למעלה מן הכישוף, וזהו שראה בלעם. והוסיף לברר כי המון יעקב חזק באמונתו מצור, מזה אשר הן עם לבדד ישכון. לא כדרך כל אומה ולשון כשהולכים בגולה ומתערבים עם המגלים אותם משיגים בזה אהבה וחשיבות כל אחד בעיניהם יותר משהיו נפרדים מהם, אבל לא כן עם ישראל כשהוא לבדד. ואינו מתערב עמהם ישכון. במנוחה ובכבוד, וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליו ואין איש מתחרה עמו: ובגוים. כאשר הוא רוצה להיות מעורב עמם: לא יתחשב. אינו נחשב בעינים להתחשב כלל לאדם, [וכיוצא בזה לשון המשנה שביעית פרק ח' משנה י"א ואם מתחשב הוא, דפירושו שהוא נחשב ומכובד], וכדאיתא בסנהדרין דף ק"ד א' אני אמרתי וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב עכשיו איכה ישבה בדד, פירוש רצוני היה שיהיו בדד שלא יתערבו עם אומות העולם אז יהיו בטח, עכשיו שתשוקתם היה להשתוות עם אומות העולם נעשו בדד מהם, ואין אומה מחשב אותם להתערב עמם, ובפסחים דף קי"ח ב' בזר עמים קרבות יחפצו, מי גרם להם לישראל שיתפזרו בין אומות העולם קריבות שהיו חפצין בהם, ובשמות רבה פרשה א', שישאל בגלות מצרים מנעו מן המילה אמרו נהיה כמצרים, מה עשה הקדוש ברוך הוא הפך לבם לשנוא עמו, פירוש שהן חשבו אשר מאחר שהם בגלות ראוי שלא להיות נבדל מהם, ונעשה להיפך שמצרים בדלו עצמם מישראל. והסיבה לזה הוא מפני שלעם ה' יש צורה מיוחדת גבוה משארי אנשים, וכדכתיב בישעיה מ"ט ואצרך, פירוש עשיתי לך צורה מיוחדת, ועי' בראשית ט"ו י"ד מש"כ שם, וכבר ביארנו לעיל כ"א כ' [בהר"ד] דמי שצורתו גבוה, ומאבד ומשחית צורתו נעשה גרוע מאשר תחתיו ומתבזה עליו, ואם כן זה אות אשר מראש צורים הוא. ומשום הכי לא בנקל נפסד צורת האדם כי בטבע כל אדם לשמור בכל עוז עיקר הצורה אשר לזה הוא נוצר, ומשום הכי מי שמהלך מכל מקום נגד תכלית צורתו, לא יתחשב לבן אדם כלל, והרי הוא כקוף בצורת אדם. וזהו דבר הושע ח' נבלע ישראל עתה היו בגוים ככלי אין חפץ בו, פירוש אחר שנבלע צורת ישראל שלא היה ניכר עליו, על כן היו נבזים בגוים ככלי אין חפץ בו:

כלי יקר פרשת דברים פרק ב פסוק ג

רב לכם סב את ההר הזה. רבים אומרים כי פסוק זה נוקב ויורד עד תהום ויש בו רמז לשעה ולדורות. וענין סיבוב זה שילכו סחור לכרם ה' צבאות לא יקרבו כי ימים רבים לישראל שהיו נדים ונעים סביבו ולא יותן לישראל כח עליהם עד מדרך כף רגל עד שיבוא מי שנאמר בו ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים (זכריה יד ד) וכל זמן שישראל הולכים סחור סחור נאמר להם פנו לכם צפונה, ודרשו בזה אם הגיע שעתו של עשו הצפינו עצמכם (דברים רבה א יט). וענין הצפנה זו נראה לי שאם ימצא האיש הישראלי בגלות החל הזה איזו הצלחה זעיר שם אז יטמינו ויצפינו הכל בפני עשו כי אין לך אומה שמתקנאת בישראל כמו עשו, כי לדעתם הכל גזולה בידם מהם מן ברכת יעקב אבינו שלקח ברכותיו של עשו במרמה, וכן יעקב צוה לבניו למה תתראו (בראשית מב א) פירש רש"י בפני בני ישמעאל ועשו כאילו אתם שבעים כי שניהם סוברים שיצחק גזל הצלחת ישמעאל, ויעקב גזל הצלחת עשו על ידי השתדלות, על כן צוה דוקא על עשו פנו לכם צפונה שלא יתקנא בכם, וזה היפך ממה שישראל עושין בדורות הללו בארצות אויביהם כי מי שיש לו מנה הוא מראה את עצמו במלבושי כבוד ובתים ספונים וחשובים כאילו היו לו כמה אלפים ומגרים האומות בעצמם ועוברים על מה שנאמר פנו לכם צפונה. ומנהג זה הוא ברבת בני עמינו והוא המסבב את כל התלאה אשר מצאתנו. והמשכילים יבינו ליקח מוסר:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יז עמוד א

אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק.

קְדוּשָׁה

השַׁעַר הַחֲמִישִׁי

שַׁעֲרֵי

וְלֹא עוֹלָב, וְיִהְיֶה שְׂמֵחַ אֲפֹלוּ בְּעֵת צְרוּתָיו, וַיֵּאָהֵב אֶת כָּל
הַבְּרִיּוֹת אֲפֹלוּ גוֹיִים,

ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ג אות קנח

והנה עיקר כל העונשים הנזכרים במדרגה הזאת - מפני חלול התורה. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (נדריים ירושלמי פרק ג, הלכה ט): כי עון חלול גדול מכל העבירות, ולא יתכן להתכפר בתשובה ויסורים, כאשר יתבאר בשער חלוקי הכפרה. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (קדושין מ, א): אין מאריכים בפורענות לעונש חלול השם אחד שוגג ואחד מזיד. ועתה עמוד והתבונן גודל חיובנו לקדש את השם, כי עיקר מה שקדשנו השם יתברך בתורתו ובמצותיו והבדילנו להיות לו לעם - כדי לקדשו וליראה ממנו, ראוי שיהיו מקדישיו קדושים, בשגם הכלים שעובדים בהם לפני השם יתברך צריכים להיות קודש, כמו שנאמר (ויקרא כב, לב): "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם". שים לבך להבין, כי הענין שאמרנו מפורש במקרא הזה. ונאמר (תהלים קיא, ט): "צוה לעולם בריתו קדוש ונורא שמו", פירוש: בעבור כי קדוש ונורא שמו צוה לעולם בריתו וקדשנו במצותיו כדי ליראה ממנו, על כן כתוב אחריו (שם פסוק י): "ראשית חכמה יראת ה' וגו'". ועל ידי קדושת המצות נחשב בהקדישנו את השם יתברך עם הקדושים העליונים שמקדישים ומעריצים אותו, כמו שנאמר (שם פט, ח): "אל נערץ בסוד קדושים רבה וגו'".

שאר ישראל (לנצי"ב) פרק ו

והנה הכתוב המשיל את ישראל ואוה"ע ביחוסם זה לזה כטבע האש והמים. שכן אוה"ע נמשלו בכתוב למים, כדבר הנביא ישעיה (י"ז י"ב) "הוי המון עמים רבים כהמות ימים יהמיון", וכתוב (שה"ש ח' ז') "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה", וישראל נמשל לאש במקרא, (עובדיה א' י"ח) "והיה בית יעקב אש", והכי איתא בב"ר (פ' וישלח) שיעקב אמר למלאך "אנא כולא אש". - והנה משונה היא האש מהמים בצורתה בתכונתה פנימה ובפעולתה על אחרים; בצורתה שהאש היא דבר מאיר והמים אין להם אורה כל עיקר רק חשך ובפעולתה על אחרים, שהאש מחממת את הדבר הקרוב אליה, והמים מקררים, ולא עוד אלא שהאש זו כחה הנתן לה לשנות גם את המים לטובה, לחממם ולהגיעם לתכלית מה, שתהא רוח הישוב נוחה מהם באכילה ובשתיה מכל דבר אשר בשל יבושל במים, וכל זה ע"י ניצוץ אחד של אש הבא ומתרחב ע"י עצים הרבה ומתקן את המים הרבים תקון יפה; והנה כי כן היה ראוי אמנם כי האש והמים יהיו תמיד אוהבים זה את זה, וביחוד אלה האחרונים את הראשונה, אחרי שזאת הראשונה מטיבה הרבה להמים ע"פ החק הנתן לה להגיעם אל זאת התכלית, ובכל זאת רואים אנחנו שהשנאה ביניהם עזה מאד, ושטף מים מכבים אש הרבה ברעש ובמהומה עד שתאבד צורת האש בגלוי - ורק פה ושם בעצים ובאבנים עוד ישאר כח החום לעשות פעולתו שהיתה לו בתחלה לחמם כל דבר הקרוב אליה - אבל כל זה אינו אלא בשעה שהאש פוגעת בגוף המים, אז המים שוטפים ומאבדים את צורת האש וישחיתוה כ"כ עד שנעשה גרועה מן המים ע"י העשן המחנק והמעור את העינים, וכל אדם לא יקרב בעת ההיא אליה ויתרחק ממנה הלאה הלאה, מה שאין כן כשיש דבר המפסיק ביניהם, כי אין אז שנאה ואין תחרות בין האש והמים, ואדרבה המים מבעבעים מרתיחת האש ומתפעלים יפה יפה ואין פרץ ואין יוצאת, כך הטביע הקדוש ברוך הוא טבע האוה"ע וישראל כשהם ביחד זה עם זה. כי ישראל בטבע, אור השכל וחריצות בכל דבר תורה ודת, וגם בפעולה באמונה באלהי עולם, והעמים הקדמונים היו עובדי אלילים, וגם הליכות ישראל הן בכשרון המדות ובחכמה מה שלא היה בהעמים הפראים מלפנים, ונתן לו הכח להכשיר אותם ולהגיעם לתכלית הבריאה שלהם, היינו להכיר כבוד

ה' ומוראו כמש"כ למעלה, ולהטיב דעתם במדות ובישוב העולם, וכח איש אחד מישראל יפה להרחיב דעותיו לפני תלמידים וחברים רבים, והמה יפוצו וילמדו תועי רוח בינה. ומצד הסברא היו ראויים להיות אוהבים זה לזה, אחר שעם ישראל מטיב ומכשיר את אוה"ע, ובאמת יש כהיום רבים מגדולי האומות בארצות איירופא שמכירים את האמת ואוהבים אותם, ומקוים אנחנו שירבו כמוהם כהנה וכהנה, ועליהם כתוב בשיר המקודש שיאמרו שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך, וכמבואר בפ' מטיב שיר בשם אגרת תימן להרמב"ם ז"ל. אבל עד עתה הטביע הקדוש ברוך הוא שהמה מקנאים בלבם זה את זה כמו אש ומים, ושטף הקנאה מאבד ומשחית הרבה מישראל ברעש ובמהומה, כמו בארצות מאראקא ורומעניע, ובימי הבינים היו יוצאים מן הדת רבבות אלפי ישראל ולא נשאר שריד מהם בגלוי, כי אם בכח צפון היו הרבה אנוסים שהיה בכחם להרחיב לעת מצוא זו כחם לאלהי ישראל, אבל כל זה הגיע בשביל שפגעו זה בזה ממש שישראל לא חשו כל כך להיות בדלים מהם ע"י התורה והמצות, אז באו המים ושטפום ונעשו גרועים ופחותים בעיניהם, אחרי שלא נשאר להם שום אמונה אלהית, וכל אחד מהעמים המאמין באלהות בורח מישראל הבלתי מאמין, והוא האפל בדעותיו.

תלמוד בבלי מסכת יומא דף פו עמוד א

אביי אמר: כדתניא, ואהבת את ה' אלהיך - שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה. אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה - ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה - ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו! ועליו הכתוב אומר באמר להם עם ה' אלה ומארצו יצאו.